

Gelasius Dobner

Baroko – silná religionizita, staví na tradici. Představitelem v naší historiografii je vlastenecký jezuita Balbín.

Osvícenství – Oproštěno od náboženských dogmat. Založeno na kriticizmu, objektivním poznání. Důležité je pro ně racionální pochopení dějů tohoto světa. Za ztělesnění rozumu pokládalo až vlastní dobu – zde je ovšem problem možného zkresleného pohledu na historii. Pro ducha osvícenství je stěžejní práce francouzských encyklopedistů (Denis Diderot, J.M.B. Alembert). V historické vědě byli nejvlivnější Voltaire a Montesquieu.

Osvícenství v zemích rakouské monarchie za Marie Terezie, Josefa II (Josefinismus) a Leopolda II. Centralizační snahy Vídně a tzv. germanizace.

Gelasius Dobner - člen piaristického řádu (konkurenti jezuitů). Byl představitelem osvícenecké historiografie a kritického českého dějepisectví. Oceňoval důležitost cizích edic historických pramenů, (mnoho bohemik). Kladl důraz na objektivní kritiku pramenů a studium diplomatického materiálu. Formuloval osm pravidel kritického dějepisectví.

Pocházel z rodiny pražského truhláře. Studoval u jezuitů, stal se piaristou. Vystudoval filosofii a teologii. Původním jménem Job Felix. Řeholním jménem Gelasius od svaté Kateřiny. Byl prefektem piaristického gymnázia v Praze. Poté co selhaly jeho snahy o kariéru kazatele, začíná se roku 1753 zajímat o historickou práci. Pokouší se napsat "Slovník českých dějin, zeměpisu a učenců". Této práce brzy zanechal.

1757 připravil v rukopise kritickou práci, kterou byl rozbor o Kristiánově legendě. Nevěřil, že pochází z 10. století. Byl přesvědčen, že pochází z doby Přemysla Otakara I.

Dílo

„Monumenta Bohemiae historica nusquam antehac edita“

Stal se editorem první české pramenné edice. Navázal na myšlenku rajhradského benediktýna Josefa Bonaventuru Pitera, který chtěl vydávat prameny pro české dějiny. Od roku 1764 do 1785 vyšlo šest svazků Monumenta Bohemiae historica nusquam antehac edita (Dosud nikdy nevydané dějinné památky Čech). Staré české kroniky bez Kosmy, ale také listiny.

„Český diplomatář“

Během svého života Dobner shromáždil množství listin a regist. Zaobíral se myšlenkou vydat český diplomatář, posléze registář. Tento úkol byl nad síly jednoho člověka.

„Wenceslai Hagek a Liboczan Annales Bohemorum“

Kriticky komentovaná edice latinského překladu Kroniky české Václava Hájka z Libočan. Překlad piaristy Viktorína doplnil 6 svazky kritických komentářů, které vyšly mezi léty 1761 - 1782. Stal se tvůrcem nového obrazu nejstarších českých dějin. Odmítl vnímat praotce Čecha jako historickou osobnost. Proti Dobnerovi se postavili jezuité K. Kříž, Václav Duchovský a Fr. Pubička. Kritiku Hájkova nevěrohodného výkladu české historie dovedl do roku 1198 – počátek království. Počátek Čechů viděl ve zmínkách o černomořském kmeni Zichů.

„Epistola apologetica adversus Luciferum urentem, non lucentem“

Dobnerova reakce na Duchovského kritiku. Vysvětluje metodické zásady své práce. Odmítá nařčení z nevlástenectví. Dokazuje, že Češi nemají jméno od bájného praotce.

Spory s Dobrovským

- hájil pravost břevnovské nadační listiny údajně udělené v 10. stol. benediktínskému klášteru v Břevnově Boleslavem II. V tom mu odporoval i Pubička.
- pravost o osobou sv. Jana Naepomuckého. Dobner světcovu legendu hájil.
- o počátcích křesťanství v českých zemích, stáří cyrilice. Dobrovský zdůrazňoval vliv latinských německých kněží, Dobner církevněslovanskou liturgii.

Další jeho práce se zaměřují na stáří českého překladu bible, rozsah hranic Velké Moravy. Zemřel 27. května 1790. Jeho jméno je napsáno spolu s dalšími pod okny Národního muzea.

Literatura:

- Kutnar, František: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátku národní kultury až po vyznění obrodného úkolu dějepisectví v druhé polovině 19. století*. Praha 1973.
- Slavík, Bedřich: *Od Dobnera k Dobrovskému*. Praha 1975.
- Haubelt, Josef: *Dějepisectví Gelasia Dobnera*. Praha 1979.

Prameny:

Wenceslai Hagek a Liboczan Annales Bohemorum e bohemica editione latinae redditi et quibusdam notis illustrati a P. Victorino a S. Cruce e scholis Piis nunc plurimis animadversionibus historico-chronologico-criticis, nec non diplomatibus, re genealogica, numaria, variique generis antiquis aeri incisis monumentis aucti, a P. Gelasio a s. Catharina ejusdem institutio sacerdote. *T. I–VI*, 1761 - 1782

Monumenta historica Bohemiae nusquam antehac edita, quibus non modo patriae, aliarumque vicinarum regionum, sed et remotissimum gentium historia mirum quantum illustratum. Collegit, et partim ex autographis, partim ex legitimis apographis codicibus recensuit, cum aliis manuscriptis exemplaribus contulit, pluribus animadversionibus, aeri incisis sigillis adornavit, denique locupletissimo indice instruxit P. Gelasius Dobner a S. Catharina, I–VI, 1764–85.

Epistola apologetica adversus Luciferum urentem, non lucentem, 1767.

Vindiciae sigillo confessionis divi Joannis Nepomuceni, protomartyris poenitentiae assertae, Praga et Viennae 1784.